

Наталія Богданець-Білоskalенко,
доктор педагогічних наук, доцент,
головний науковий співробітник
відділу навчання мов національних меншин
і зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ ПІДРУЧНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ 3-4 КЛАСІВ ШКІЛ З ПОЛЬСЬКОЮ МОВОЮ НАВЧАННЯ

Розроблені науковими співробітниками відділу навчання мов національних меншин і зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України підручники української мови і літератури для шкіл з польською мовою навчання побудовані на компетентнісних засадах, особистісно-зорієнтовані та комунікативно спрямовані. Отже, це є основні пріоритетні підходи в побудові підручників української мови для шкіл зазначеного типу. Одним із завдань освітньої програми початкових шкіл з мовою навчання національних меншин визначено формування в учнів ключових компетентностей, серед яких дослідники (Н. Голуб, О. Горошкіна, І. Гудзик, С. Караман, Л. Мацько, М. Пентелюк, О. Петрук, О. Савченко, О. Хорошковська) виокремлюють комунікативну складову. Особливо на це робиться акцент у змісті підручників з української мови для шкіл національних меншин. Адже учні мають оволодіти українською мовою як державною, як засобом міжнаціонального спілкування. Оскільки вільне володіння українською мовою для інших народів є однією з передумов успішної соціалізації особистості, її активного включення в культурне та громадське життя суспільства, а також є свідченням культури самої людини.

Сучасний підручник передбачає не лише засвоєння учнем мовної інформації, а й активної комунікації. З метою розвитку комунікативної складової залучено тексти-діалоги, завдання з текстотворення (будувати тексти різних типів, стилів і жанрів), завдання для роботи в парах, групах, завдання, наближені до реальних ситуацій спілкування. До підручника добираються ілюстрації, які відображають життєві ситуації, а дібрані до них завдання формують мовленнєву компетентність і сприяють соціалізації учня. Підручник спирається на принцип «діалогу культур», який реалізується через художні тексти і методичну складову.

В якості дидактичного матеріалу дібрані твори дитячих письменників, у переважній більшості сучасних, оскільки вони відповідають світосприйманню сучасної дитини, а разом із тим повчальні та пізнавальні.

Важливу увагу в підручнику приділено соціокультурній складовій. Оскільки відомості про культуру народу в контексті якого виховується, зростає дитина надзвичайно важливі. Соціокультурна змістова лінія є інтегративною, вона вдало розкривається у низці тем і текстів українознавчого спрямування, у яких ідеться про національну культуру, традиції українського народу. Соціокультурна спрямованість у мовно-літературній освіті сприяє формуванню національної (національно-мовної) картини світу, опануванню українського мовленнєвого етикету. Формування національної картини світу забезпечують і слова-знаки національної культури, що найбільше містяться у фольклорі. Це починається з народної творчості, невеликих фольклорних жанрів, які пропонуємо вивчити напам'ять, розіграти в ролях тощо. Важливою є і робота над лексикою, яка позначає реалії соціально-культурного життя України, специфічні для української культури поняття. Сприятливим соціокультурним матеріалом для навчання стануть етичні формули, фразеологічні звороти, прислів'я та приказки, які презентують неповторність української мови, передають життєвий досвід народу, його погляди на світ і на себе.

Уведено у підручник і мовленнєві зразки, оскільки мовлення вчителів є недосконалим, а тим більше вчителів шкіл з мовами навчання національних меншин. Слово вчителя є зразком для наслідування учнями. Важлива увага приділяється роботі зі словом, його вимовою. До кожної теми подається тлумачення слів у рубриці «Скарбничка твоїх слів», а також словничок наприкінці підручника.

Таким чином, у процесі навчання української мови і читання в школах національних меншин у молодших школярів формуються навчальні навички, які допоможуть їм в опануванні предметів середньої та старшої школи, а разом з тим сприятимуть соціалізації та готуватимуть до життя в україномовному середовищі.

Список літератури

1. Богданець-Білокаленко Н.І. Проблема формування особистості у змісті підручників з читання для початкової школи (50-ті роки XIX – 50-ті роки XX ст.). – К. : НВФ «Славутич-Дельфін», 2014. – 152 с.
2. Богданець-Білокаленко Н. Реалізація соціокультурного складника у змісті підручників з літературного читання для 5 класу шкіл з мовами навчання

національних меншин // Українська мова і література в школах України, 2018. – № 11. – С. 7-8.

3. Петрук О. Концептуальні та методичні засади побудови підручників української мови для ЗНЗ з мовами навчання національних меншин / О. М. Петрук // Проблеми сучасного підручника. – 2014. – Вип. 14. – С. 528-537.